

LBRIS

We know
books

Colecția Communio este coordonată de

Alin Sebastian Tat

© Yves-Marie Blanchard

© Galaxia Gutenberg, 2023, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BLANCHARD, YVES-MARIE

Toată Scriptura este inspirată / Yves-Marie Blanchard;

trad. din lb. franceză de Ana Maria Răducan. - Târgu Lăpuș;

Galaxia Gutenberg, 2023

ISBN 978-630-6524-60-0

I. Răducan, Ana Maria (trad.)

1

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor nr. 11

Tel/fax: 0264-243616; mobil: 0723-377599

E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Yves-Marie Blanchard

Toată Scriptura este inspirată

Traducerea din limba franceză de
Ana Maria Răducan

Galaxia Gutenberg

2023

Cuprins

Prefață	7
I. Problematicile canonicității și ale inspirației. Mize	9
Canonicitate	12
Inspirația	29
II. Transmitere, tradiție, traducere: sursele hermeneuticii creștine	51
„V-am transmis ceea ce eu însumi am primit” (1 Corinteni 15, 3a)	53
„Îi auzim vorbind în limbile noastre lucrurile minunate ale lui Dumnezeu!” (Faptele Apostolilor 2,11)	64
„Le-a deschis mintea pentru a înțelege Scripturile” (Luca 24,45)	81
III. Părinții Bisericii mai au ceva de spus exegezei biblice de astăzi?	97
Sincronia cărții	102
Dualitatea Testamentelor	108
Pluralitatea sensurilor	116
IV. Concluzie	127

și dorește să completeze, pentru publicul românesc, opera teologică a unui bun prieten al României și, în mod particular, al Clujului și al Universității Babeș-Bolyai. În cadrul acestei universități a sprijinit înființarea și dezvoltarea unui master de teologie biblică la Facultatea de Teologie Greco-Catolică, cu participarea unor profesori de la Facultatea de Teologie Ortodoxă, ca rod și realizare concretă a viziunii sale ecumenice.

Îi mulțumim pentru generozitatea cu care ne-a însoțit de-a lungul anilor în această aventură spirituală extraordinară care este ascultarea Cuvântului cu urechile și cu inima Părinților Bisericii, din Răsărit și din Apus.

Alin Tat

I. Problematicile canonicității și ale inspirației. Mize

Toată Scriptura este inspirată¹ (2 Tm 3,16). Afirmția redactorului paulin a celei de-a doua scrisori către Timotei surprinde prin caracterul său excepțional de-a lungul Noului Testament. Nu numai că este rară folosirea cuvântului „Scriptură”, cu o extensie largă („toată Scriptura”, la un singular nedefinit), și nu în dependență directă cu un fragment vetero-testamentar, așa cum este cazul, spre exemplu, în prezentarea citatelor „împlinirii”¹, dar și adjectivul

¹ În ceea ce privește chestiunea „împlinirii”, îmi permit să fac trimitere la mai multe lucrări proprii anterioare: „Ancien et Nouveau Testament dans le cycle liturgique”, în *La Liturgie, interprète de l'Écriture, Conférences Saint-Serge, 48 e semaine d'études liturgiques*, A.M. TRIACCA et A. PISTOIA ed., Roma, 2002, pp. 221-233; „L'accomplissement des

„inspirată” (*theopneustos*) este un *hapax* în ansamblul Bibliiei grecești. Așadar, ni s-ar părea prudent să relativizăm semnificația unei asemenea afirmații și, dintr-un punct de vedere istoric, să nu generalizăm această semnificație, imaginându-ne că avem de-a face aici cu expresia unei teologii de inspirație scripturistică, care pleacă de la sine, în epoca așa-zis apostolică. În schimb, dintr-o perspectivă teologică, nimeni nu ne interzice să pornim de la o asemenea aserțiune, pentru a reflecta, pe urmele lui Bernard Sesboüé și Alain Le Boulluec², asupra relațiilor de

Écritures: une herméneutique du passage”, în *Le souci du passage, Mélanges offerts à Jean Greisch*, Cerf, Paris, 2004, pp. 271-287.

² Articolul de față se sprijină foarte mult pe textele lui B. SESBOÜÉ, „La canonisation des Écritures et la reconnaissance de leur inspiration” și A. LE BOULLUEC, „Le problème de l’extension du Canon des Écritures aux premiers siècles”, în *Recherches de Science Religieuse, dossier: La réception des Écritures inspirées*, vol. 92/1, ianuarie-martie 2004, pp. 13-44 și 45-87. Mai mult decât un „răspuns”, care ar presupune o divergență principală, este vorba despre un „eseu” liber, care nu are altă ambiție decât să discute, într-un mod destul de puțin diferit, câteva date binecunoscute furnizate de către cei doi

reciprocitate dintre canonicitate și inspirație³. Într-adevăr, se pare că enunțul re-luat în 2 Tm 3,6 se compune din două elemente: subiectul „toată Scriptura” și predicatul „este inspirată”. Or, aceste două elemente par a corespunde celor două puncte ale dilemei: chestiunea inspirației, reamintită de Bernard Sesboüé, a cărei recurență în domeniul teologic este valabilă mai ales în spațiul occidental, începând din secolul al patrulea până în zilele noastre, cu referință pertinentă la *Dei Verbum*; și chestiunea canonicității, sugerată de citatul paulinic – într-adevăr, acest indefinit, „toată Scriptura” nu este altceva decât echivalentul plural pentru

autori și care au fost deja puse în valoare de către geniul lor propriu.

³ Textul prezentat aici reproduce integral conferința rostită la *Colloque des Recherches de Science Religieuse* din 28-30 iunie 2004, la Centre Sèvres din Paris. În schimb, notele au fost redactate ulterior: ele se străduiesc să țină cont de schimburile avute la Colocviu; sunt, de asemenea, și ecoul unor reflecții și lucrări personale pe care le-am întreprins după aceea. În orice caz, ele se doresc a fi puse în slujba unei cercetări incoative și care este conștientă de lipsurile mele.

definitul „toate Scripturile”, sintagmă întâlnită, din păcate, în mai multe traduceri –, care este majoritară în timpul secolelor II-IV, adică în mijlocul perioadei patristice, după cum a arătat în mod magistral Alain Le Boulluec, în niște pagini atât de luminoase. Îmi permit să salut, pe această cale, minunata sa erudiție și frumoasa rigoare demonstrativă⁴.

Canonicitate

Să începem, așadar, cu începutul: ce putem avea la rubrica „toată Scriptura”? Altfel spus, ce cunoaștem noi despre procesul de canonicitate biblică, desfășurat în mod progresiv, pornind de la mijlocul secolului al II-lea și până la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al

⁴ Așadar, planul prezentării mele este invers față de ordinea succesiunii celor două articole evocate: după cum doresc să arăt, chestiunea istorică a canonicității mi se pare că precede problematica teologică a inspirației, fără ca ele să trebuiască să se afle însă într-o schemă pur diacronică. În realitate, cele două puncte de vedere se nasc unul din celălalt și se condiționează reciproc.

V-lea, care este, în orice caz, un model de dezvoltare continuă și nu sub forma unei reacții punctuale și databile, așa cum este, spre exemplu, răspunsul către Marcion, potrivit tezei lui Harnack, care este încă susținută de către Hans von Campenhausen⁵? Pentru a fi concisi și pentru a nu repeta – mai puțin bine – frumoasa expunere a lui Alain Le Boulluec⁶, voi nota numai următoarele puncte:

⁵ Este vorba despre faimoasa carte *Die Entstehung des christlichen Bibel*, Tübingen, 1968; trad. fr.: *La formation de la Bible chrétienne*, Neuchâtel, 1971. A. LE BOULLUEC, *art. cit.*, p. 65 nota 79, semnalează cu justețe că teza care îi conferă lui Marcion un rol determinant în procesul de formare a Canonului nou-testamentar „este astăzi nuanțată, chiar contestată, de către critica de specialitate”. De fapt, importanța care i se recunoaște lui Irineu, care a fost martorul și, fără îndoială, și actorul decisiv al procesului de canonicitate, pare să îi relativizeze importanța lui Marcion. Într-adevăr, chiar dacă marele episcop din Lyon îl cunoaște pe Marcion și îl denunță, acesta din urmă nu este, totuși, adversarul declarat al acestui teolog atât de preocupat de ortodoxie. Irineu se luptă mai degrabă cu gnoza valentiniană, pe un teren care privește mai puțin frontierele canonice, cât cheile de interpretare care se aplică textelor și tradițiilor evanghelice.

⁶ Notele care însoțesc articolul lui A. LE BOULLUEC conțin toate referințele bibliografice care ne permit să tratăm subiectul în contextul actual al cercetărilor. A se vedea și B. SESBOÛÉ,

I. Primul grup de Scripturi creștine este, în mod firesc, cel constituit din texte sau cărți moștenite din vechiul iudaism. Chiar și compoziția Noului Testament le datorează foarte mult Scripturilor iudaice, din care sunt împrumutate anumite figuri, atât literare, cât și simbolice sau teologice. În plus, începând cu epistolele lui Pavel și continuând cu Evangheliile, relația dintre mesajul creștin și Scripturile iudaice face obiectul unui tratament specific, fie în termeni de tipologie (Pavel), fie prin intermediul relației dinamice calificate drept „împlinire” (evanghelii)⁷. În cele din urmă, pare că o asemenea referință la Scripturile iudaice se

art. cit., pp. 21-24. Cu simplu titlu de ilustrare a problematicii discutate aici, îmi permit să trimit la un articol precedent de-al meu: „Naissance du Nouveau Testament et Canon biblique”, in *L'autorité de l'Écriture*, J.-M. POFFET, ed., „Lectio divina”, Cerf, Paris, 2002, pp. 23-50.

⁷ Tipologia și împlinirea constituie două moduri distincte de gândire – dar complementare –, care dispun de fundamente nou-testamentare diferite. În timp ce Pavel inaugurează calea tipologică, care va fi reluată neîncetat de literatura de specialitate, redactările evanghelice din Matei, Luca și Ioan recurg la verbul „a împlini” (*ad litt.*: „a umple”) pentru a

găsește chiar în practica lui Isus, după cum atestă, spre exemplu, episodul programatic din *Luca*, 4 (predica din sinagoga din Nazaret), care este în perfectă concordanță cu tabloul din *Luca*, 24, care ni-l arată pe cel Înviat în calitate de interpret creștin al Legii lui Moise, al profețiilor și al psalmilor. Scripturile iudaice fac, așadar, încă de la originea lor, obiectul unei receptări creștine, care nu este una pasivă, ci foarte activă și inovatoare. Pe de altă parte, după cum vedem din relatarea pascală după Luca, fidelitatea față de Scripturile iudaice este însoțită de o inflexiune hermeneutică radicală, de vreme ce, încă de la început, ucenicii lui Isus pretind a citi istoria lui Isus și nu doar istoria primului legământ cu Israelul. Ca exemplu, să amintim cazul lui Clement din Roma: în anii 95, atunci când relatările evanghelice ale Patimilor fuseseră probabil încheiate și, în orice

gândi raportul stabilit dintre amintirea Scripturilor iudaice și propovăduirea lui Isus, ea însăși încredințată Scripturii. În privința acestei duble chestiuni, a se vedea articolele menționate în nota 1.

caz, tradițiile orale referitoare la Patimile lui Isus se răspândiseră în mare măsură în comunitățile creștine, Clement al Romei face apel la imitarea lui Cristos, în smerenia Sa, prin reluarea aproape integrală a celui de-al patrulea cânt al Slujitorului, potrivit lui Deutero-Isaia⁸. Altfel spus, textul profetic ține locul relatării creștine a Patimilor: liturgia catolică actuală proclamă în Vinerea Sfântă cântul mai sus menționat din Isaia 52-53, odată cu Patimile după Sfântul Ioan⁹.

⁸ Clement al Romei, *Epistola către Corinteni*, 16, A. JAUBERT, ed., „Sources chrétiennes”, Cerf, Paris, 1971. Lungimea citatului și referința explicită la exemplul lui Cristos slujitor ne invită să considerăm faptul că această referință vetero-testamentară a fost deliberată. Este clar că, la sfârșitul secolului I, oricare ar fi fost transmiterea relatărilor evanghelice a Patimilor, ceea ce noi numim Noul Testament este primit, în globalitate, drept Scriptură „creștină”, adică susceptibil de a fi interpretat dintr-un punct de vedere cristologic. Evanghelia lui Luca nu „canonizase” oare deja această practică, pe de o parte, atribuindu-I această inițiativă Celui Înviat, chiar în seara Paștilor (Luca 24), pe de altă parte, sugerând că acest tip de lectură ar fi fost cuprinsă în învățătura lui Isus, în timpul slujirii Sale în Galilea (Luca 4)?

⁹ A. JAUBERT, *op. cit.*, pp. 125-126 nota 3, presupune o asemenea utilizare liturgică din vremea lui Clement. Acest lucru nu a fost demonstrat, însă practica ulterioară atestă posibilitatea unei astfel

La această deplasare hermeneutică, din care rezultă producerea unui text, care, chiar dacă nu este formal diferit, este cel puțin distinct din punct de vedere semantic, se adaugă două indicii materiale, care confirmă teza potrivit căreia Vechiul Testament nu este o simplă reluare a Torei lui Israel, ci o nouă construcție, care este, desigur, mult tributară primului legământ și are o specificitate proprie. Primul indiciu este marele atașament față de versiunea grecească a Scripturilor, întrucâtva prin diferențiere față de Tora iudaică, în curs de re-ebraizare, începând cu secolul I. Pentru a-și justifica întreprinderea, creștinii își însușesc legenda iudaică a Septuagintei, frecvent citată în creștinismul antic, de după Iustin¹⁰. Cel de-al doilea indiciu constă în

de funcții. În orice caz, interconexiunea dintre cele două Testamente este atât de constitutivă ca mod de scriere evanghelică, în special prin precăderea citatelor despre împlinire, încât ea se impune primilor autori creștini din interiorul mesajului, ca să spunem așa, indiferent care ar fi fost practicile liturgice.

¹⁰ B. SESBOÛÉ și A. LE BOULLUEC subliniază amândoi acest fapt, care pornește dintr-o voință de